

ВИЯВЛЕННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО КОНТРОЛЬНО-ОЦІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена проблемам підготовки майбутнього вчителя до виконання контрольно-оцінної діяльності в умовах особистісно-орієнтованої моделі освіти. Визначено складові, критерії, показники та рівні готовності студента до контрольно-оцінної діяльності. Розглянуто один із способів навчання майбутніх учителів свідомого вибору моделі контрольно-оцінної діяльності на основі застосування навчального тренажера, який допомагає студенту освоїти зміст контрольно-оцінної діяльності, спонукає до самостійної діяльності, сприяє вихованню ціннісного ставлення до контрольно-оцінної діяльності і дозволяє діагностувати готовність майбутнього вчителя до цієї діяльності. Описана структуру тренажера, функціональне призначення компонентів і методика його використання.

Ключові слова: *готовність, контроль, контрольно-оцінна діяльність.*

Проблеми контролю і оцінки, в особливості стосовно навчання учнів в початковій школі, завжди привертала увагу науковців. З огляду на кардинальні зміни в розумінні сучасної освіти, у тому числі контролю і оцінки як невід'ємних її складових освітня парадигма вимагає перегляду традиційних уявлень про їх сутність. Формування контрольно-оцінних умінь і навичок є пріоритетним завданням у всіх ланках освіти, передусім початкової, коли відбувається становлення повноцінної навчальної діяльності. Зміна вимог до навчального процесу зумовлює сутнісні зміни й у характері контрольно-оцінної діяльності вчителя й учнів, що пов'язане з упровадженням особистісно-орієнтованої моделі освіти. Означене вимагає переорієнтації підготовки майбутніх вчителів на оволодіння технологіями формування в молодших школярів контрольно-оцінних умінь з урахуванням нових підходів.

Актуальність даної проблеми підтверджується постійною увагою до цих питань з боку педагогів, психологів, вчителів. Основи психологічних закономірностей формування контролю і оцінки закладені в працях Л.Берцфаї, А.Захарової, Т.Матис, Ю. Полуянова, В.Романко, В.Репкіна, Г.Цукерман дидактичний аспект формування в учнів загальнонавчальних умінь, висвітлений у працях Ю.Бабанського, С. Ворончикова, В. Кулько, Н.Лошкаревої, О.Савченко, Д. Татьянчикова, А. Усової, Т.Цехмистрової. Важливого значення в контексті проблеми готовності вчителя до формування в учнів контрольно-оцінних умінь набувають дослідження О.Баранової, Н.Бежанової, Н. Гусаревої, М. Селезньова, О.Сергєєвої, Л.Габєєвої, О. Масюк, В. Махновської. Питанням формування контрольно-оцінної діяльності вчителя присвячені праці Т. Автайкіної, Н. Волковинської, Г.Ксензової, В. Синєбрюхової, Л. Фрідмана.

Аналіз наукових досліджень, присвячених проблемам контрольно-оцінної діяльності показав, що недостатньо вирішеною є проблема підготовки вчителя початкових класів до цієї діяльності в умовах особистісно-орієнтованої моделі освіти, а спираючись на результати оцінки рівня сформованості контрольно-оцінних умінь учнів початкової школи в ході констатувального експерименту ми дійшли висновку, що цей показник значною мірою визначається контрольно-оцінними діями вчителя. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває проблема формування готовності вчителя до здійснення контрольно-оцінної діяльності з урахуванням вимог сучасної освіти.

Метою даної статті є розглянути процес навчання майбутніх учителів свідомого вибору моделі контрольно-оцінної діяльності залежно від конкретних умов освітнього процесу на основі застосування навчального тренажера.

При формуванні контрольно-оцінних умінь у молодших школярів не можна залишити поза увагою контрольно-оцінну діяльність вчителя, бо саме вона є найважливішою складовою у формуванні в учнів умінь контролю і оцінки.

Враховуючи результати попередніх наукових досліджень, ми вважаємо, що готовність учителя до контрольно-оцінної діяльності визначається трьома складовими: *ціннісно-змістовою, технологічною, операційною.*

Ціннісно-змістова складова готовності майбутнього вчителя ґрунтується на усвідомленні особистісної і суспільної значущості контрольно-оцінної діяльності, визнанні необхідності змін у контрольно-оцінній діяльності в умовах особистісно-орієнтованої моделі взаємодії вчителя й учнів та є передумовою для ефективної реалізації інших складових. Обов'язковим елементом цієї складової є знання про зміст контрольно-оцінної діяльності. Він складається з наступних компонентів: мети контрольно-оцінної діяльності, предмета (що підлягає контролю і оцінці); способів контролю і оцінки (методів, форм); еталонів контролю; критеріїв оцінки; оцінки у формі розгорнутої характеристики контролю з точки зору обраного критерію; відмітки; засобів корекції; результатів корекції як нового об'єкта контрольно-оцінної діяльності [1, с.5].

Тобто, студент має розуміти навіщо, з якою метою здійснюється контрольно-оцінна діяльність, уміти визначати предмет контролю і оцінки, знати способи контролю (методи і форми), володіти еталонами контролю, критеріями оцінки, аналізувати продуктивність контролю і оцінки, і на їх основі визначати нові цілі і задачі.

Технологічна складова готовності включає знання особливостей навчальної діяльності молодшого школяра, видів технологій контролю, доцільних для кожного класу початкової школи.

Операційна складова відображає наскільки широкою є палітра використання вчителем технологій контрольно-оцінної діяльності.

Таким чином, вищезазначене дало змогу визначити *мотиваційно-ціннісний* та *когнітивно-методичний* критерії, співвідносні з трьома складовими готовності майбутнього вчителя до контрольно-оцінної діяльності. Показниками мотиваційно-ціннісного критерію виступили: ставлення до контрольно-оцінної діяльності, розуміння змін у контрольно-оцінній діяльності в умовах переходу до гуманістичної моделі освіти, бажання здійснювати оновлення знань про контроль і оцінку відповідно до сучасного рівня розвитку психології, педагогіки, методики навчання предметів.

Показниками когнітивно-методичного критерію виступили: знання теорії і орієнтація у видах технологій контрольно-оцінної діяльності, вміння здійснювати контроль і оцінку з урахуванням індивідуальних особливостей і можливостей учнів, рівень умінь з фахових дисциплін, знання особливостей навчальної діяльності молодших школярів.

За означеними критеріями (мотиваційно-ціннісному та когнітивно-методичному) і показниками було схарактеризовано три рівні готовності (низький середній, високий) майбутнього вчителя до контрольно-оцінної діяльності і розкриті основні характеристики кожного з них.

Високий рівень готовності студента до контрольно-оцінної діяльності характеризувався чітким знанням цілей, задач, змісту контрольно-оцінної діяльності вчителя, умінням вибирати із множини форм і методів здійснення контрольно-

оцінної діяльності доцільну з урахуванням індивідуально-особистісних якостей учня, володінням теоретичним матеріалом і вміннями використання його на практиці, постійним прагненням до вдосконалення технологій контрольно-оцінної діяльності.

Середній рівень характеризувався тим, що студент показував неповне знання цілей, задач, змісту контрольно-оцінної діяльності вчителя, непостійність в уміння обирати із множини форм і методів здійснення контрольно-оцінної діяльності доцільну у конкретній ситуації, часткове урахування індивідуально-особистісних якостей учня, неповне володіння теоретичним матеріалом та часткове використання знань теорії на практиці, епізодичний прояв інтересу до вдосконалення технологій контрольно-оцінної діяльності.

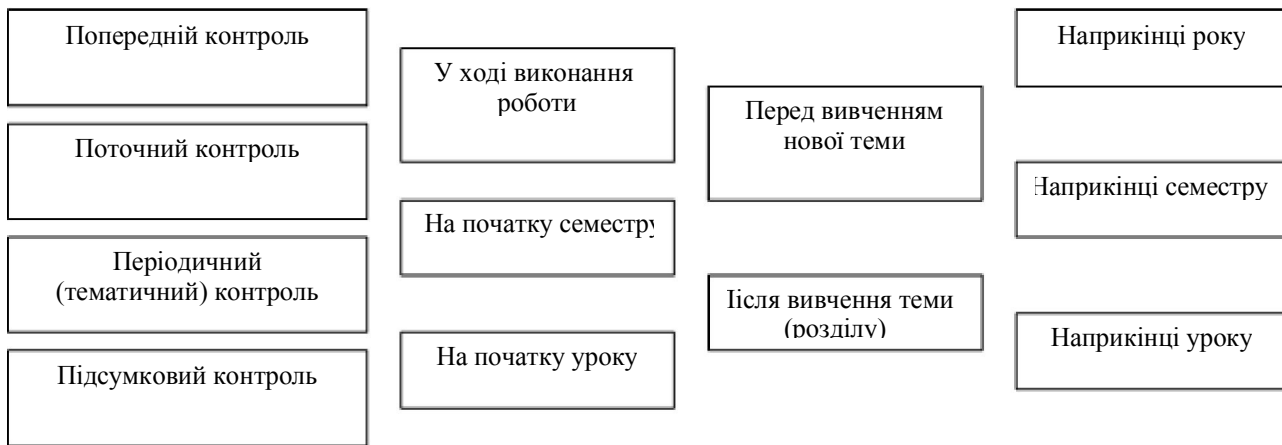
При початковому рівні готовності студент володів тільки знаннями елементарних положень контрольно-оцінної діяльності, у нього були відсутні вміння обирати форми і методи контрольно-оцінної діяльності з урахуванням індивідуально-особистісних якостей учня, студент показав низький рівень володіння теоретичним матеріалом, неможливість його використання без сторонньої допомоги, відсутність професійного інтересу до технологій контрольно-оцінної діяльності.

Засобами діагностики готовності вчителя початкових класів були обрані: методи опитування (анкетування, бесіда), спостереження, аналіз рівня успішності з фахових дисциплін, аналіз матеріалів педагогічної практики, тестування за спеціально розробленими завданнями, педагогічні ситуації, результати роботи з тренажером.

За результатами зрізу переважна більшість студентів виявили низький (41%) і середній (38%) рівні готовності до контрольно-оцінної діяльності, а високий тільки 21%.

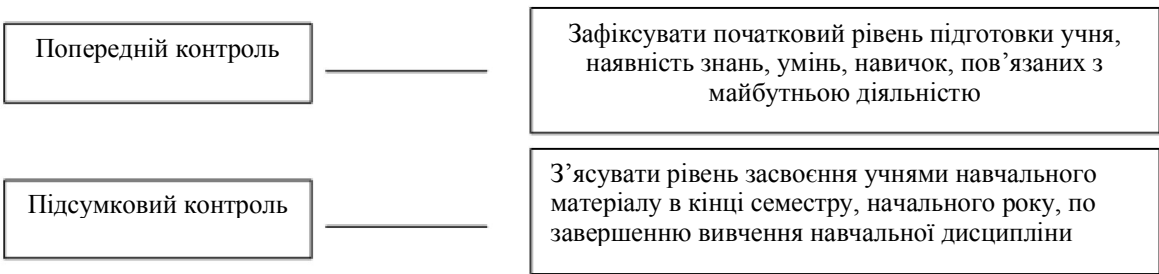
Тому, для підготовки майбутніх вчителів до здійснення контрольно-оцінної діяльності нами був впроваджений у практику навчальний тренажер, за допомогою якого можна виявити рівень готовності студента до цієї діяльності і навчити його обирати модель контрольно-оцінної діяльності в залежності від заданих умов.

Коротко представимо структуру і функціональне призначення компонентів тренажера, що являє собою трансформер. Він складається з трьох модулів, до яких входить певний набір карток. Перший модуль містить інформацію про існуючі види контролю та етапи на яких він може застосовуватися. Наведемо для наочності декілька карток:

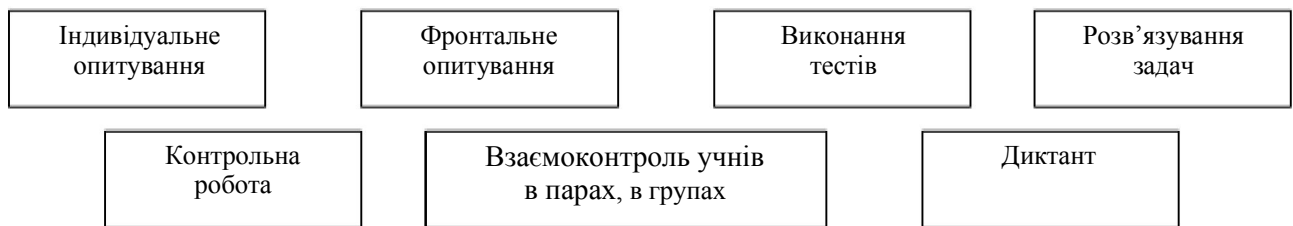

Студенту необхідно співвіднести карти з назвою етапів контролю і видів контролю. Правильним буде, наприклад таке рішення:

Другий модуль складається з карток на яких зазначена мета кожного виду контролю. Отже, студенти повинні поєднати картки з назвою видів контролю з відповідними картками, що визначають мету кожного виду:

До третього модулю відносяться картки, в яких вказані методи контролю, що можуть застосовуватися при відповідному виді контролю:

Розглянемо методику використання тренажера.

Усі модулі тренажера взаємопов'язані між собою. На початковому етапі роботи з тренажером основну роль відіграє перший блок, його функціональне призначення – ознайомити студентів з існуючими видами контролю. Наступним кроком йде знайомство з метою кожного виду контролю. Далі провідним стає третій блок, він призначений для покрокового ознайомлення студентів з методами контролю, які використовуються в залежності від обраного виду контролю. Далі студентом можуть використовуватися наступні форми роботи зі змістовим наповненням кожного блоку: дивлячись на вид контролю формулює його мету, зважаючи на мету визначає вид контролю і доповнює його можливими методами, дивлячись на методи, відтворює вид контролю та на якому етапі він застосовується тощо.

Тобто, на різних етапах роботи з тренажером визначений блок виділяється у якості основного елемента для формування однієї із складових готовності до контрольної діяльності. Наведемо приклад. Визначається рівень готовності студента здійснювати операційну складову контрольної діяльності. Студенту пропонуються конкретні умови, наприклад, які методи контролю можна використати при попередньому контролі перед початком вивчення нової теми. На даному етапі роботи студент звертається до карток третього модулю і доповнює визначений вид контролю методами, які вважає доцільними на цьому етапі контролю. Після освоєння основних принципів застосування тренажера можна деталізувати умови здійснення контрольної діяльності. Наприклад, який вид контролю ви б застосовували для з'ясування представлених ситуацій: 1 клас, 1 семестр; 30 % дітей класу досягли необхідної швидкості читання; 70% – не навчилися гарно читати; метод навчання не ефективний для цього класу.

Даний тренажер допомагає змодельовати будь-яку складну, позазататну ситуацію з проведення контролю і підготувати студента для роботи в конкретних умовах.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Таким чином, використання такого тренажеру дасть можливість реалізувати новий підхід до професійної підготовки вчителя для здійснення контрольної діяльності в сучасних умовах і підготувати студента до формування в учнів початкової школи контрольних умінь. Очевидні переваги тренажеру, на наш погляд полягають у тому, що він дає змогу, разом з діагностичною функцією, реалізувати також навчальну і виховну функції. Тобто, його використання сприяє освоєнню і засвоєнню змісту контрольної діяльності, спонукає студентів до самостійної роботи, виховує ціннісне ставлення до контрольної діяльності та дозволяє діагностувати готовність майбутнього вчителя до контрольної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Воронова Т.А.* Изучение проблем контроля и оценки на основе компетентностно-деятельностного подхода / Т. А. Воронова // Вестник Ивановского государственного университета. Педагогика. Психология. Социальная работа. – 2009. – Вып.1. – С. 3-14.

Подано до редакції 28.01.11
